

Het kunstgebit op dwaalwegen

door P. H. Buisman

Hoewel in den mond de voedselopname aan een zekere controle is onderworpen ten aanzien van voorwerpen, die daarin niet thuis hooren en de noodigè reflexen voor een tijdige verwijdering uit den spijsbrok waken, komt het niettemin zoo nu en dan voor, dat een of ander ongewenscht object de barrières ongemerkt, of te laat bemerkt, passeert. In de meeste gevallen behoeft dit nog niet tot eenige stoornis in het welbevinden te leiden. Anders wordt het echter, wanneer het vreemde voorwerp punten of kanten bezit, die door hun uitstekenden vorm verwondingen teweeg kunnen brengen bij hun lijdelijk verzet tegen de peristaltiek.

In de diergeneeskundige praktijk kent men bij het rund de traumatische complicatie, die teweeggebracht wordt door ingeslikte puntige voorwerpen, welke — gevolg van de onderlinge topografische ligging der betreffende organen — door de contracties van de netmaag den wand daarvan, voorts het middenrif en tenslotte het hartzakje perforeren. Het ernstige ziektebeeld, veroorzaakt door de ermee gepaard gaande infectie, wordt in veehoudersjargon in zijn oorzakelijkheid treffend getypeerd door de diagnose, dat de patiënt „scherp in heeft”.

Het is de ironie van het — betrekkelijk zeldzaam — gebeuren, wanneer een uitneembare prothese, bestemd om mede het voedsel voor te bereiden op zijn weg door het spijsverteringskanaal, door een samenloop van factoren haar

plaats heimelijk verlaat en eenmaal op drift geraakt, zelf in den slokdarm terecht komt. Met één slag is de nuttige aanvulling of vervanging van het natuurlijke kauworgaan een corpus alienum geworden van hoogst gevaarlijk karakter: de bevestigingshaakjes en puntige contouren dringen gemakkelijk in het slijmvlies van den slokdarm en een situatie is geschapen, als waarvan Prof. Dr. Quix in dit nummer een belangwekkend verslag doet.

Diens leerzame verhandeling over de moeilijkheden, waarvoor de keelarts geplaatst wordt om de voortvluchtige en weerbarstige prothese zonder grove beschadiging van den slokdarmwand te verwijderen, zoomede het levensgevaar, waarin de patiënt is komen te verkeeren, laten niet na indruk te maken op den lezer, ook al is een soortgelijk beeld hem niet onbekend uit de in de vakliteratuur goed vertegenwoordigde casuïstiek van ingeslikte of geaspireerde voorwerpen van tandheelkundigen oorsprong.

Juist om de rampspoedige gevolgen heeft in den loop der laatste decennia meer dan een schrijver zich bezig gehouden met een onderzoek naar de oorzaken van dit ongeval.

Reeds voor meer dan twintig jaar heeft o.a. A. Roos¹⁾ een studie gepubliceerd over het gevaar van het inslikken van kunstgebitten, aan de hand van in de medische en speciaal laryngo-

¹⁾ Schweiz. Monatsschr. f. Zahnheilkunde 1923, no. 9.

logische literatuur beschreven gevallen. Dat dit geen uitzonderlijke gebeurtenis vormt, blijkt reeds uit het door hem vermelde feit, dat een schrijver uit de casuïstische mededeelingen 157 gevallen verzameld had. Statistisch gearangschikt bleken het vooral de kleinere vervangstukken te zijn, die het grootste aandeel vormden van de verdwaalde protheses. Tevens kon worden vastgesteld (hetgeen ook wel voor de hand ligt) dat het gevaar van doorslikken evenredig afneemt met de meerdere grootte van het kunstgebit, zooals dit zich afteekent in het aantal daaraan bevestigde elementen.

Ten aanzien van de oorzaak kwam genoemde schrijver, uit een vergelijking van zijn eigen materiaal met dat uit de literatuur, tot de gevolgtrekking, dat in verreweg de meeste gevallen de protheses in den slaap werden ingeslikt. Door het uitvallen van de periodieke aanzuiging tijdens den slaap, als gevolg waarvan de plaat slechts los tegen het palatum kleeft, is voor voldoende fixatie de prothese op de haakjes aangewezen. Past deze niet meer, veroorzaakt door breuk, het verloren gaan van de steunelementen (extractie, caries), vervorming der kaak door voortgeschreden resorptie, dan is zoo'n gebit a.h.w. voorbeschikt om den verkeerden weg op te gaan. Komt zij eenmaal op de tong te liggen, dan valt zij bij rugligging gemakkelijk in de keel en wordt dan in den halfslaap als een veronderstelde spijsbrok dienovereenkomstig weggewerkt. Ontwaakt de patiënt, dan is het onheil reeds geschied.

Als beweegredenen voor het 's nachts blijven dragen kunnen gelden: gemakzucht, onwetendheid, valsche schaamte, zorgeloosheid. Vooral vrouwen trachten vaak uit ijdelheid hun gebitsverminking op die wijze voor hun naaste omgeving te verbergen.

Wordt een kunstgebit ingeslikt bij het eten of drinken, dan zijn twee oorzaken mogelijk, òf het is defect òf de constructie is verkeerd. Blijft de drager van een gebroken plaat het voor het oog belangrijkste fragment in den mond, en dank zij vaak buitengewone vaardigheid, op zijn plaats houden, dan kan het stuk in een onbewaakt oogenblik met een teug of een hap mee naar binnen gaan.

Het gevaar van inslikken kan dan verder nog voorkomen bij epileptici tijdens een aanval, bij bewusteloosheid, bij zwaargewonden en als beroepsongeval, waarbij het gebit door diep en snel ademhalen in de keel schiet (b.v. glasblazers).

Naast de defecte leveren ook te kleine gebitjes gevaar op, zooals de z.g. „kunststanden zonder gehemelteplaat”, uit de reclame van voorheen welbekend.

Het is alleszins verklaarbaar, dat de keelarts, wanneer hij na het overwinnen van groote moeilijkheden een in den slokdarm beklemd kunstgebit weer te voorschijn heeft weten te brengen en in het gezicht van de ernstige gevaren, die den patiënt daarna dan nog blijven bedreigen, zich afvraagt of een dergelijk ongeval nu niet voorkomen kan worden.

Overziet men de omstandigheden, die tot het inslikken kunnen leiden, dan is volgens de conclusies van R o o s, die nog steeds hun geldigheid hebben behouden, het overgrote deel der ongevallen te wijten aan de dragers der kunstgebitten zelf. Onbewust van het daaraan verbonden risico blijven zij niet meer passende partieele protheses gebruiken, dank zij door routine verkregen vaardigheid om het voorwerp op zijn oorspronkelijke plaats te houden. Elke practicus komt bij herhaling in aanraking met patiënten, wier protheses alle adhaesie verloren hebben, en niettemin er best mee overweg kunnen en er nog steeds zeer tevreden mee zijn. Een aandringen op verbetering, welke doorgaans niet met eenvoudige middelen tot stand is te brengen, stuit in de meeste gevallen af op de daaraan verbonden kosten. Men moet zich dan tevreden stellen met de wetenschap op den ondeugdelijken staat der prothese de aandacht te hebben gevestigd.

Tot geluk van alle bezitters van dergelijke gevaarlijk geworden vervangstukken kan echter worden aangenomen dat verhoudingsgewijs het aantal daaruit voortvloeiende ongelukken uiterst gering is, ook al vormen zij van het totaal der in het spijsverteringskanaal terecht gekomen corpora aliena een niet onbelangrijk percentage.

Volgens Jeanneret¹⁾ schatte Guisez, een bekend Fransch laryngoloog, het aantal doorgeslikte vreemde voorwerpen van dentalen oorsprong op ruim 8 %. Hierbij dient men te bedenken, dat in dit percentage ook begrepen zijn voorwerpen, afkomstig uit het instrumentarium van den tandarts. Tegenover het ontzaglijk aantal kunstgebitten moet het aantal der daardoor veroorzaakte ongevallen wel uiterst gering zijn. Men behoeft slechts in aanmerking te nemen, dat, naar Dolder²⁾ voor Zwitserland heeft berekend, een derde deel der volwassenen een prothese draagt en jaarlijks 60- tot 70.000 nieuwe vervangingen worden vervaardigd. Deze verhoudingen zullen wel zoo ongeveer ook maatgevend zijn voor de andere West-Europeesche landen.

Dit dient men wel in aanmerking te nemen, wanneer het gaat om veiligheidsvoorzieningen, zooals Prof. Q u i x die in zijn beschouwing verlangt. Ieder onzer zou het toejuichen, indien het mogelijk zou blijken een prothese te vervaardigen, die nimmer aanleiding kan geven om van haar plaats en ongelukkigerwijs in de keel te geraken. Met de huidige hulpmiddelen en constructievormen is dit alleszins mogelijk, zoolang de bevestigingselementen het niet begeven en de drager zelf de noodige zorg daaraan besteedt. Doet hij dit niet, dan treft de constructie der prothese geen blaam.

De eischen, waaraan volgens den geachten schrijver een dusdanige vervanging zou moeten voldoen, zijn technisch in wezen onverenigbaar. Immers, voor een stevige bevestiging zijn klemmen bij een partieele prothese onontbeerlijk, zooals met het door den schrijver verwijderde object duidelijk bewezen wordt. En voor de eenvoudige uitvoeringen, willen zij niet buiten het financieele bereik van het groote publiek vallen, zijn de min of meer puntige uitsparingen om de resteerende natuurlijke elementen eveneens onontbeerlijk om een onbeweeglijke bevestiging te verzekeren.

¹⁾ Ueber verschluckte und aspirierte Fremdkörper. Schweiz. Monatsschr. f. Zahnheilk. 1928.

²⁾ Schweiz. Monatsschr. f. Zahnheilk. no. 5, 1943.

Technisch en mechanisch is het bij de gebruikelijke en noodzakelijke constructie van een partieele vervanging niet mogelijk het een zoowel als het ander achterwege te laten en er iets anders voor in de plaats te brengen, dat niet in strijd is met des schrijvers eischen. Was de verwijderde prothese van haakjes voorzien geweest, dan had naar alle waarschijnlijkheid het ongeval niet plaats gehad.

Het heeft intusschen niet ontbroken aan pogingen, om de klemmen bij inslikken hun gevaarlijk karakter te ontneemen. Zoo heeft b.v. coll. mejuffr. D u l l e m o n d meerdere jaren geleden een vorm daarvan uitgedacht, zoodat zij niet kunnen vasthaken in het slijmvlies van den slokdarm. Tot toepassing in de praktijk van den aanbevolen vorm is het echter niet gekomen.

Mede onder den invloed van de huidige materiaalschaarste is het gebruik van kunsthars als grondstof voor de prothesebasis snel algemeen geworden. De eigenschappen en technische verwerking zijn van dien aard, dat het niet alleen cosmetisch, doch ook hygienisch als een vooruitgang moet worden erkend ten aanzien van rubber. Naar alle waarschijnlijkheid zal de kunsthars dan ook in de toekomst een overheerschende plaats blijven innemen.

Met alle transparante stoffen heeft het blijkens de ervaring de bezwaarlijke eigenschap gemeen om geen voldoende schaduwbeeld te geven op de x-foto voor het bepalen van plaats en stand, zoo noodzakelijk bij de operatieve verwijdering.

Wij weten niet, of het chemisch en technologisch mogelijk zal blijken om het materiaal de hoedanigheid te verleen, welke door den schrijver in de eerste plaats als eisch is gesteld. Dit is in elk geval een vraagstuk, dat door tandartsen niet kan worden opgelost. Mocht dit echter onverenigbaar blijken met de goede cosmetische eigenschappen, welke kunsthars bezit en waarin het door geen andere grondstof wordt geëvenaard, dan is de vrees gerechtvaardigd, dat ook verder protheses zullen blijven vervaardigd van dit materiaal. Ook al wordt hierdoor in aanzienlijke mate de taak van den keelarts verzwaaard, die groepen is om een ingeslikt kunstgebit te bekeeren van de dwalingen zijns weegs.